

Çocuk edebiyatında göçmenlik, sığınmacılık

Fransız oyun yazarı ve senarist Jean-Claude Grumberg'in ırkçılık, adalet, özgürlük, göçmenlik, temalarını mizahi bir dille anlattığı çocuk romanı "Çabuksığınlar" yayımlandı.

KİTAP GÖLGESİ

MAVİSEL YENER

www.maviseleyener.com

Göç olgusunun izdüşümleri, insanlığın ilk sözlü edebî ürünlerinden beri, göç izlekli yapıtlarla karşımıza çıkar. Mülteci çocukların sayısı gittikçe artarken çağına tanıklık eden çocuk edebiyatında da bu konunun yer alması elbette gerekir. Kendini sürekli tehdit altında hisseden, ürken, ezilen, adaletsizlik değirmeninde ufalanan, siyasi çıkarların oyuncuğu olan, horlanan, yüreği kırılgan çocuklar olduğunu bile bile onları görmezden gelebilir mi edebiyat?

Türkiye'de bulunan 22 ayrı kampta kalan mültecilerin sayısının 225 bin civarında olduğu, ayrıca bu kampların haricindeki toplam Suriyeli mülteci sayısının 1400 civarında olduğu tahmin ediliyor. Mülteci kamplarının dışında kalanlardan, okula gidemeyen 500 bin civarında çocuk bulunuyor.

Dünyanın ve Türkiye'nin gündeminde olan göçmenlik, mültecilik gibi zor bir konuyu çocuk okuru incitmeden işleyen çocuk ve gençlik kitaplarından bazılarını Kitap Gölgesi'nde büyüteç tutmuşum. Bunlar arasında, Müge İplikçi'den Kömür Karası Çocuk (Güneşiği Yayınları), Shaun Tan'dan Uzak (Desen), Şule Tankut Jobert'den Okul Çok da Sıkıcı Değilmiş (Kelime Yayınları), Frank Cottrell Boyce'dan Benim Adım Hiç Kimse (TUDEM), Gülsevin Kiral'dan Umud Sokağı Çocukları (Güneşiği Kitaplığı), Muhammed Rıza Serşar'dan Küçük Göçmen (Demayev Yayınları), Çiğdem Sezer'den Juju Beni Unutma (Bilgi Yayınevi) ilk anda anımsadıklarım. Tank ve

Beyaz Karga'yı da unutmamak gerekir. Bu kitap, Somali, Sudan, İran ve Afganistan'dan gelen çocuklar ile yapılan bir atölye çalışması sonucu ortaya çıkmıştı. Sarı Gaga Yayınları'ndan Esra Okutan'ın editörlüğünde, Sadi Güran'ın çizimleri ile basılmıştı. Şair-Yazar M. Ruhi Şirin'in başkanlığını sürdürdüğü Çocuk Vakfı'nın mülteci çocuklarla ilgili yaptığı çalışmalar da zaman zaman sayfamızda duyurmuştuk. Bu kez, göçmenlik ve sığınmacılık izlekli Çabuksığınlar var Kitap Gölgesi'nde.

SÜRGÜN OLMANIN ACISI...

Romanda tanıştığımız Çabuksığınlar'ın hayatını anlatmak da anlatmak da kolay değil! Onların vatani da kimlikleri de yok. Roman boyunca isimlerine rastlamayacaksınız. Dünyanın hiçbir yerine sığınmayı başaramamış, itilip kakılmış insanlar. Onlar her yerde ve hiçbir yerde... Barnaksız olmanın ne demek olduğunu asla anlayamayan, vatani ve evi olan insanlar onları sevmiyor! Çabuksığınlar, sürgün olmanın acısını yüreklerinde duyumsayıp

bunu müzik aracılığı ile dile getiriyor. Peki, onların özgür ve mutlu olabileceği bir ülke var mı?

Çabuksığınlar'dan olan Çabuksığın ailesi, sevebilecekleri, kendilerini evlerinde hissedebilecekleri bir ülke aramak üzere yola koyuluyor. Çocukların her biri sevdiği enstrümanını yüklenip anne babasının peşine düşüyor. Şarkı söyleyerek ilerlerken aşılmaz sınıra geldiklerini fark ediyorlar. Ceplerinde beş para yok! Sınır üniformalılar bekliyor; onlar da Çabuksığınları sevmiyor. Geceyi bekleyip bir Çabuksığın ninnisi ile nöbetçileri uyutarak sınırdan geçmek hiç de zor olmuyor.

Çabuksığın ailesinin vardığı yeni ülke, onları pek dostça karşılamıyor. İlk du-rakları, polis onları götürdüğü Adalet Sarayı. Adaleti sağlamakla yükümlü kişilerin onlara yaptığı öneri, insanın insana yaptığı zulmü ortaya koyuyor: "Buradaki insanlar Çabuksığınları sevmeyiz, burada hepimiz Schnellbunker'iz ve sizin de en kısa sürede Schnellbunker olmanızı şiddetle öneririz" (s. 37). Fakat

Schnellbunker olabilmek için Çabuksığınlığı ve müziği bırakmaları gerektiğini de belirtiyorlar. Büyük çocuk, bir yolu bulup Adalet Sarayı'nın meydanına fırlıyor, kemanını çıkarıyor kutusundan. Çalıyor, çalıyor, daha fazla çalıyor, tutku, kararlılık ve duyguyla çalıyor. İşte yine bir üniformalı! Onay belgesi, dolaşım izni, kamu alanında müzik yapma izni olmayan bu çocuğu, sınır karakoluna gönderiyor hemen. Çocuk ile aile birbirlerini kaybediyor artık.

"GİDİP BAŞKA ÜLKENİN KALDIRIMLARINDA UYUYUN"

Üçüncü şahıs diliyle anlatılan romanın bu noktadan sonraki çizgisi, paralel olaylar üzerinden akıyor. Biri ailenin büyük çocuğunun hayatı, diğeri ailenin hayatı. Bunlar döner sahnede yer alıyormuşçasına, dönüşümlü olarak anlatılıyor.

"Gidip başka ülkenin kaldırımında uyuyun," diye öneren, onları düşman gibi gören Schnellbunkerler ile kendileri arasında umarsız bir çelişme görüyor Çabuksığın ailesi. Bu büyük düşmanlık duygusunun içinde hiçbir değişme umudu yok. Böylece, yeni rotaları Prestocasa denilen ülke. Oradan da sınır dışı edilmeleri uzun sürmüyor.

Çabuksığın ailesinin büyük çocuğunun sınır dışı edildiği ülkedeki hükümet değişikliğinin ardından tüm Çabuksığınlara yönelik bir kanun hazırlanıp yürürlüğe konuyor. Çabuksığınlar'ın, cezai takibe uğramamak için tüm çocuklarıyla beraber derhal ve kendi istekleriyle alınlarına, burunlarının çatısına, yani kaşlarının arasına rahatlıkla görülebilir bir "Ç" dövmesi yaptırmaları isteniyor. Büyük çocuk, bu insanlık dışı uygulamayı reddedip bir gemiye binerek ülkeden kaçıyor. Elbette romanın ilerleyen sayfalarda başka sürprizler bekliyor okuru.

ÖTEKİLEŞTİRME...

Romanda anlatılan aileye sürekli olarak reddedilme duygusunun yaşatılmasının ardında, insan ırkının bilinçaltına hapsedilmiş geçmiş yatar. Kişisel duygular geçip gitse de ortak bellek bunları unutmaz. Çabuksığın ailesi sürekli müzik yaparak sanatın an ve yalın bir dışavurum olduğunu kanıtlar. Müzikleriyle yaşamları arasındaki ilişki, romanın bütünleyici ögesi olarak karşımızda durur. Çabuksığınlar, Schnellbunkerler, Prestocasalar, yazarın sunduğu deneyisel dünyalar olarak algılanmakla birlikte, o ülkeleri istediğiniz ülkelerle özdeşleştirebilirsiniz. Derin ve önemli öğeleri kapsayan, evrensel boyuttaki sorunları işleyen, sıkı dokulu bu kurgu yapıtı, dramatik bir ötekileştirmeye dikkat çekiyor. Aslında, ötekileştirme bir yanılsamadır. İnsan, bir

» bütünü'nün parçasıdır ve "öteki" yoktur. Kişi, uydurduğu zaman ve mekâna inanarak bu yanlısı olmayı yaşayıp kendini "ayrı" bir yere koyar. Çabuksığınlar'ı öğrencilerine önermeyi düşünen öğretmenler, bu konu üzerinde öğrencileriyle ne güzel bir sohbet yapabilirler.

"Çabuksığınlar" zor okunan bir sözcük, bunun yerine çocuk okura daha kolay gelecek bir sözcük bulunabilir miydi diye düşündüm. Çevirmen "Çabuksığın" sözcüğünü nasıl göndergesel anlamda bulup uyguladysa Schnellbunkerler ile Prestocasa'yı da Türkçe sözcüklerle metne uyarlayabilirdi. Çünkü bu iki yabancı sözcük özellikle çocuk okura zor gelebilir, okumasını tökezletebilir. Bunları görmezden gelirsek iyi bir çeviri olduğunu da söylemek isterim. Yazar, sürekliliğe eşlik eden biri gibi yaptığını yanı başında hissediliyor. İlk ve son sayfada doğrudan okura sesleniyor. Bu da yazarın, yaşama karşı tutumunu çocuk okurun daha kolay anlayabilmesi ve metne daha sıcak bakması anlamına geliyor.

Ronan Badel'in suluboya ve kara-kalemle çalıştığı incelikli, yumuşak resimleri Jean-Claude Grumberg'in metnine eşlik ederek kitabı bütünlüyor. Roman, tiyatroya da uyarlanarak Fransa'da seyirciyle buluşmuş.

Çabuksığınlar, çocuklar için bir macera, yetişkinler için toplumbilimsel bir anlatı niteliğinde. Romanda, tanık olunması acı verecek bir deneyim anlatılırken, okur kendi dünyasıyla örtüştürebildiği oranda tarih ve güncel olaylarla bağ kurabilecek. Göçmenlerin ve sığınmacıların için bulunan çözümlerin ne kadar insani olduğunu da sorgulama olanağı bulabilecek.

Alnına yapıştırılmış "Ç" damgası ile ülke ülke dolaşan aşığınanları düşündükçe kalbimizde bir sıkışma, göğsümüzde bir acı duymuyorsak, asil biz "öteki"yiz! Son sözü Astrid Lindgren'e bırakalım: "İnsan olmaya nereden başlayacağız? Ben temelden başlamamız gerektiğine inanıyorum; çocuklardan." ■

Çabuksığınlar / Jean-Claude Grumberg / Resimleyen: Ronan Badel / Çeviren: Simla Ongan / YKY / 2016 / 86 s. / 9+

Mavisel Yener Ata Cad. Defne Sok. No: 1, D: 1 Balçova-İzmir

KİTAP KİTAPÇI

Hazırlayanlar:

AYTÜL AKAL, ÇİĞDEM GÜNDEŞ, MAVİSEL YENER

Bobbo, Nereye Gidiyorsun? / Roberto Piumini / Resimleyen: Anna Curti / Çeviren: Bahar Ulukan / Can Çocuk / 2016 / 46 s. / 5+

İlk okuma kitapları serisinde yer alan bu kitap, küçük bir ayının ormanda karşılaştığı olaylar ve nesnelere karşıındaki tepkilerini aktarıyor okurlara. Bobbo meraklı bir yavru ayık.

Anne ve babası ormanda yiyecek aramaya çıktıklarında yalnız kalıyor ve ormanda kendi başına keşfe çıkıyor. "Öğrenecek ne çok şey var ormanda". Annesi ona uzaklaşmamasını söylemiş olsa da orman, keşfedilmeyi bekleyen şeylerle dolu. Büyümenin, kendini ve hayatı anlamın şartı meraklı olmak ve deneyip yaşamak, öyle değil mi? Yapılan yanlışların sonuçlarına katılmak da gerekli bir deneyim. Bobbo'nun üç öyküsü var **kitapta**: Bobbo ile Gölgesi, onun kendi gölgesini fark etmesinin serüveni. Babası, şöyle açıklıyor gölgeyi: "Gölge, güneşin senin için çizdiği canlı bir resimdir." Bobbo Gezintiye Çıkıyor başlıklı öyküde, ormanı tanımaya başlıyor Bobbo. Üstelik ayların önemli bir özelliğini de öğrenmesi gerekiyor. Küçük ayık, çevresinde olup biteni anlamak için çaba harcarken gelişip büyüyor. Küçük okurlar da serüvenleri okurken onunla birlikte büyüyecekler. Eğlenceli kitabın öyküsü kadar resimleri de ilginizi çekecek. Serinin yayıma hazırlanan üç kitabının daha okurlarla buluşacağını müjdeleyelim.

Eric Carle ile Öğreniyorum / Sözcükler / Eric Carle / Resimleyen: Eric Carle / Mavibulut Yayıncılık / 2016 / 9 s. / 1+

Dünyaca ünlü Aç Tırtıl isimli kitabın yaratıcısı Eric Carle, yeniden minik okurları sevindirecek bir dizi hazırlamış. Yırtılmaz mukavva baskısı, kolaylıkla açılabilen sayfaları, minik okurların heyecanlı ellerine çok

yakışacak boyutu, harika resimleri ile çok eğlenceli bir **kitap**. Hareketli sayfalar, ikiye ayrılmış ve her birinde ya bir resim ya da bir sözcük var. **Kitap**, dokuz sayfa olmakla birlikte, her sayfa ikiye bölündüğünden en az on sekiz sayfaya denk geliyor.

Ama sayfaları farklı farklı eşleştirerek yaratıcılıkla sınırları kaldırmak sizin elinizde... Küçük okurların yapması gereken, bir sözcük seçip onunla eşleşen resmi bulmak... Küçük çocukların yaratıcılıklarını beslemek, yeni sözcükler öğrenmelerini sağlamak ve görsel sanat zevkini geliştirmek için harika bir fırsat. "Çocuğu **kitapla** ne zaman buluşturalım?" diye sorarlara yanıtımız; Hemen! İyi okumalar, iyi eğlenceler.

Berk Mucit Oldu / Kaan Elbingil / Resimleyen: Merve Atılgan / Günışığı Kitaplığı / 2016 / 71 s. / 9+

Berk, mucitlerin pek işe yarar bir şeyler icat etmediğini düşünüyor. Ona göre, rüyada devam eden film ya da hiç çalışmadan beş alınan bir ödev icat etmedikten sonra neye yarar mucit

olmak. Oysa onun ne harika fikirleri var. Örneğin, henüz bir bebek olan ve sürekli pırlayan kardeşi Cem'den esinlenerek "Ses Geçirmez Külot" tasarlamayı düşünüyor. Böylece en azından kendi dikkati daha az dağılır... Hele yine kardeşinden esinlenerek icat ettiği "Cem Çevirmeni" dillere destan bir alet... Anne babası bunu görünce Berk'i Üstün Zekâlılar Okulu'na götürmeye karar veriyorlar. Berk o gece rüyasında, görünmez kapılardan geçip özel şifrelerle kodlanmış odalarda icatları yaptığını görüyor. Gerçi okulda karşılaştıkları biraz farklı ama... Berk, tüm gün okulu geziyor. Ona biraz sıkıcı, kasvetli gelse de anne babası bu konuda çok ısrarcı. Sonunda Berk bir dizi teste giriyor. Sonuçlar açıklanmaya dek, evde çalışması gerek elbette. Babası ona çeşitli zekâ oyunları alıyor. Çocuk oyuncuğu bunlar Berk için. Annesinin aldığı bilim ansiklopedilerini de okuması mı gerek gerçekten? Bu iş bir kâbusa dönüşecek galiba. Ne dersiniz sizce Berk gerçekten bir dâhi mi? Bunu Berkleri ziyarete gelen Çinliler söyleyebilir de... Çinliler de kim, dediğinizi duyar gibiyiz. O da sürpriz olsun. Berk'in gerçekten bir mucit olup olmadığını, yüzünlü icadını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini merak edenlere iyi okumalar!

Kütüphaneden Kaçan Kitap / Ahmet Günbaş / Resimleyen: Murteza Albayrak / Top Yayıncılık / 2016 / 80 s. / 8+

Kendini "Yalnız **Kitap**" diye adlandı-

ran bir **kitap**, kütüphane raflarında sıkıntıdan patlar. Çünkü uzun zamandır orada tek başına oturmuş birinin onu almasını, okumasını bekler. Arada kuşağına çalınarlarsa iyice canını sıkma-

tadır. Herkes onun sıkıcı bir **kitap** olduğunu söylemektedir. Kimisi resimlerini beğenmez, kimisi dilini... Sayfa düzeninin berbat olduğu da söylenir, taşınamayacak kadar kalın olduğu da... Arada bir can sıkıntısını gidermek için, okurlar ayrılmış **kitaplar** birbirlerini ziyarete giderler. Bir gün, görmüş geçirmiş bir **Kitap** tarih kitabından tarih öncesi zamanlarda yapılan ilk resim alıştırmalarını, ilkel aletleri görürler. Coğrafya kitabıyla ise kıyı bucağın gezerek dolaşılır. Bir gün, görmüş geçirmiş bir **Kitap** ona "Yaşama karşımasını" önerir. Kafası karşı Yalnız Kitabın. Ama kararını hemen verir ve kütüphaneden el ayak çekilince kaçar. Kendini şehirde bulur, kalabalık sokaklar, Pazar yerleri, parklar, bahçeler, genç yaşlı birçok insan... Gülen, eğlenen, işe giden, oradan oraya koşturan... Şehirde epeyce dolaştıktan sonra karşısına kim çıksa beğenirsiniz? Sherlock Holmes! Evet yanlış duymadınız, 1859 - 1930 yıllarında yaşamış İngiliz yazar Sir Arthur Conan Doyle'un yarattığı o ünlü dedektif, elinde dürbünü ile kaçak kitabın parçasındadır. Çok şaşırın **kitap**, öyle ki o ana dek hiç susmayan iç sesi bile susmuştur. Sizce Sherlock Holmes ne arıyor acaba? Bir cinayet olayını mı çözecek yoksa bir hırsızlığı mı? Belki de kayıp birilerini arıyor... En iyisi, ünlü dedektife katılıp "Kütüphaneden Kaçan **Kitap**"ın başına gelenleri öğrenmek.

Stuart Little'in Maceraları / E.B.White / Resimleyen: Garth Williams / Çeviren: Begüm Kovulmaz / Yapı Kredi Yayınları / 2016 / 142 s. / 9+

Little ailesinin bir bebeği olur. Ama o da ne! Bu bebek tıpkı... Tıpkı bir fareye benzemektedir. Aslında benzediği falan yok, o tamı tamına bir faredir! Büyüdüğünde de normal bir fare boyunda

olacaktır. Anne baba ve ağabey George'dan oluşan aile başı durmadan derde giren Stuart'ı kollamaya çalışır. İşte bu **kitap** da ailenin en küçük çocuğu olanın yanı sıra bir de fare olduğu için farkına bile varamadığımız konularda sorunlar yaşayan Stuart'ın öykülerinden oluşuyor. Pencereden giren bir kuş, Stuart'ın en yakın arkadaşı olur. Ama Margalo adlı bu kuş bir gün birden ortadan kaybolur. Stuart Margalo'yu bulmak ve gerçeği öğrenmek zorundadır. 1945'te yazılan bu **kitap**, 1999'da 'Stuart Little - Küçük Kardeşim' başlığıyla sinemaya da uyarlanmıştır. ■